

ווי לאַנג נאָך וועט זיך ציען מיין נאַכט? וויפֿל איז דער שיעור נישט שלאָפֿן?

שיריה של בילה שכטר-גוטסמן

ביילע שעכטער־גאָטעסמאָן

תרגום: זאכרי שלום ברגר

הקדמה

בילה שכטר-גוטסמן נולדה בווינה בשנת 1920 אך גדלה בצ'רנובץ בשנות צעירותה. בהמשך עם המעבר שלה לארצות הברית, בילה גישרה בין מסורת ספרות היידיש של מזרח אירופה, של עולם שכבר הכל להיעלם, ובין המיעוט מלא התקווה של חובבי היידיש שהמשיכו לפתח תרבות זו. בילה (שנקראה "בילציה") היתה פעילה וכשרונית בכמה תחומים. היא הייתה פעילה בתחום החינוך היידיש, ולצד זאת יצרה אומנות עדינה ורגישה על אנשים ועל סצנות עירוניות. רוב יצירתה המוקדמת הייתה של ספרי ילדים חכמים ושובבים שניחנו באנרגיה מחתרית. היא גם כתבה מחזות ומחזות זמר עבור ילדים ומבוגרים, ומספר מחזות אף הועלו בכמה בתי ספר ליידיש שבהם תמכה. בילה גם ערכה כתב-עת לילדים ותמכה בחוג לילדים דוברי יידיש בשם "ענגע בענגע". בשנותיה האחרונות השתתפה בתוכניות יידיש ובפסטיבלים חשובים ברחבי העולם, ובפרט בגרמניה. כמה משיריה נמצאים עד היום בין השירים שיידישיסטים באמריקה שרים כבר כמה עשרות שנים.

בילה היתה המשוררת הראשונה שהכרתי, והיא זו שתמכה בי בצעדי הראשונים בעולם ספרות היידיש. במשך כמה שנים היא הנהיגה חוג כתיבה שנפגש אצלה בברונקס, לעיתים קרובות בחוץ, בגן שמשי, בהשתתפות פרחים וחרקים. שם, בחצר האחורית שלה, הכרתי את סבלנותה הרבה. היא המשוררת הראשונה שהשפיעה על מילותי ועל אישיותי הספרותית, וכשנתנה את אישורה לכתיבה שלי, ידעתי הכתיבה ביידיש היא כדאית. או לפחות, בכל זאת אפשרית.

בעולם חובבי היידיש, בילה שכטר גוטסמן מוכרת לרוב בתור מלחינה וזמרת של שירי אמנות שרבים מזהים בטעות כשירי עם. היא פחות ידועה בצד השני של כתיבתה, בהיותה משוררת של שורות פואטיות אפורות, עירוניות, חדות ומיואשות. מבחינתי, אני מכתיר אותה כמשוררת של ברונקס. ולכן דווקא אלו השירים שבחרתי לתרגם, כדי להציג גם את הצד הזה של יצירתה.

עוד לא נכתבו על שיריה מאמרי ביקורת, וגם כרך של מבחר יצירותיה עוד לא פורסם. בכך, גורלה דומה לגורלם של סופרי יידיש רבים שנשכחו.

תמונה מקורית של בילה שכטר-גוטסמן בתוך: <https://jewish-music.huji.ac.il/he/node/22121>

ליד

אפֿשר

קענסט זיך אזוי דראָפּען, דראָפּען...

אַן אַ סוף איז דער לייטער.

אפֿשר ... אַ מאָל ... שפּעטער

וועסטו ערגעץ זיך דערשלאַגן.

און אויסמעקן קענסטו,

מעקן אַ וואָרט נאָך אַ וואָרט.

אפֿשר ... אַ מאָל ... פֿאַרט -

אַ נישט־געזאָגטס נאָך זאָגן.

ניב

אולי

בָּכָה לְטִפֹּס

על המַדְרָגוֹת בְּלִי סוּף

אולי, אָפֶשֶׁר, אַחֲרֵי

לְהִגִּיעַ לְאֵי-שָׁם.

גַּם לְמַחֵק אָפֶשֶׁר,

לְשַׁמֵּט מְלָה וְעוֹד מְלָה

אַף עַל פִּי כֵן, אֵי פִּעַם, אולי

לְהִגִּיד אֶת שְׁלֵא נֶאֱמַר

ליד

פאָעט

האַסט אַרױסגעצױגן דעם קאַריק

און צעעפֿנט די שלונדן,

איז אַרױסגעשאָסן מיט אַ קנאַק פֿון פֿרייד

אַ גאַנצער פֿלייץ פֿון רייד,

און צעלאָזט זיך אין געוועט.

ס'האַט וווּווענדיק צעשפּילט זיך דער פּאָעט.

צעזונגען זיך ווי אַן אָפּערע־טענאַר

וואַרפֿט ער און ער כאַפט ווי אַ זשאַנגליאַר

טראַפֿן. און מיט לייכטן באַלאַנסירן

טונקט זיי אין פּאַסטע־קאַלירן.

וואָס האָט זיך אַזוי צעלאָזט די גאַנצע מאַשינעריע?

ס'איז אַ צוואַנציק שפּאַן

צו דער סטאַנציע פֿון דער אונטערבאַן,

און די זון האָט אַ וואַרף געטאַן אַ שטראַל,

ווי אַ מעסער געניט,

און אויפֿגעשניטן אַן אומגעריכטן קוואַל.

מער ניט.

עב

משורר

קלצת אַת הפֿקק

יפתח סֶדֶק

עם 'קנאק' שֶׁל שְׂמֵחָה

מְלִים הַזְרָמָה.

התְּעַרְב בְּהמור.

בִּילֵל נְגוּן הַמְשׁוֹרֵר.

התְּחִיל לְשִׁיר כְּמוֹ טְנוֹר בְּאופרה?

זִרְק וְתוֹפֵס הַבְּרָה הַבְּרָה

כְּמוֹ לְהִטּוֹטוֹ, וּבְאִזוֹן קֵל

טוֹבֵל אוֹתוֹ בְּצַבֵּעַ פֶּסְטֵל.

לְמָה כָּל הַמְּנַגֵּנוֹ פִּתְאֹם הִתְחִיל?

קְעֵשְׂרִים צְעָדִים

לְתַחַנַּת הַרְכָּבַת הַמַּחְתִּית,

הַשְּׂמֵשׁ זִרְק אִיזָה קָרוֹ

כְּמוֹ סִכּוּן זְרִיז

וְחַתָּה מַעֲיָן בְּלִתֵּי צַפִּי.

זְהוּ זָה.

ליד

*

ווי לאַנג נאָך וועט זיך ציען מיין נאָכט?

וויפל איז דער שיעור נישט שלאָפֿן?

כיליג מיט אויגן צוגעמאַכט

און זע, עלעהיי איך האַלט זיי אָפֿן:

דער הימל ווייט און פֿול מיט שטערן.

נאָר מיין האַרץ - אַראָפּ פֿון זינען.

פֿון אונטער וויעס קאַפען טרערן,

רינען, רינען.

נאָר ווען דו שטייסט אין מיטן טאָג,

הויל דאָס האַרץ און קאַלט דער ראָג -

טראָג אַ שמייכל מיט ווייסע ציין,

וועלן אַלע זאָגן:

אַ מלאַך שיין, אַ מלאַך שיין...

עב

*

בָּמָה זָמַן תִּשְׁתַּרְע, לִילִי

וְכִמָּה צָרִיךְ לֹא לִישָׁן?

שׁוֹכְבֵת בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת,

וְרוֹאָה כְּאֵלוֹ הֵן פְּקוּחוֹת:

רְחוּק הַשָּׁמַיִם, מְלֵאֵי כּוֹכָבִים

וְלִבִּי יוֹצֵא מִדַּעַת

מִתַּחַת עֲפֹעֵי זֹלְגוֹת עֵינַיִם,

זֹלְג דָּמַע.

אַבְל כְּשֶׁאֲנִי עוֹמְדָת בְּאַמְצֵע הַיּוֹם,

בְּלֵב חֲשׂוּף, בְּפִנְת הַקּוֹר

וְשֵׁנִים לְבָנוֹת חִיוֵךְ מְצִינָה

אוֹמְרִים בְּעוֹלָם בְּלָם

מְלֵאךְ נָאָה, מְלֵאךְ נָאָה.

ליד

אַ ליכט

מיט פֿאַרמאַכטע אויגן איך זע אַ ליכט.

אַ פֿירעקיק ליכט.

סע עקבערט און בויערט.

אונטער מיין אויגלעפל הויערט.

אַ שפיצקאַנטיק ליכט.

הענגט עס און הוידעט זיך און ווינקט.

היז־הער, הער־הין.

מיר אין שאַרבן זינקט.

אַרויף־אַראָפּ,

קלינגט.

עב

אור

רוֹאָה אור עם עיניִים עֲצוּמוֹת.

אור מְרַבֵּעַ.

קוֹדֶם, מְנַקֵּב.

מַחַת עֲפֵעֵפִי מְרַחֵף.

אור סד קְצוּוֹת

מְתַנַּדֵּד, קוֹרֵץ.

הֶלֶךְ וְשׁוֹב, הֶלֶךְ שׁוֹב.

בְּגִלְגֵּלְתִּי שׁוֹקֵעַ.

מְעֵלָה-מְטָה.

מְצַלְצֵל.

Nicholas Roerich, *Night rider*, 1918

שלום ברגר נולד ב-1973 בלואיוויל, קנטקי. בתור ילד ברגר השתתף בחוג עברית עם אביו הציוני וחובב העברית. בהמשך לימדו מורתו לאנגלית הציעה לו ללמוד יידיש, השפה של משפחתו אבל לא לשון הבית או היומיום. כשברגר עבר לניו-יורק עבור לימודי רפואה, הוא התחבר עם כמה למדנים (וגם חסידים) שדיברו וכתבו ביידיש.

עד היום יצאו לאור חמישה ספרי שירה שלו, ושני תרגומים לספריו של אברהם סוצקבר.

